

4. Карчева Г. Т. Використання методів непараметричної статистики для оцінки ризику ліквідності // Вісник НБУ. — 2007. — № 7. — С. 31—39.

5. Примостка О. О. Економічна ефективність банківської діяльності. — Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. — К., 2004. — 218 с.

6. Лисенок О. В. Модель оцінки сукупного ступеня ризикованості комерційного банку // Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. Вип. 8 (75) / Наук. ред. І. К. Бондар. — К.: Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економіки України, 2007. — С. 8—12.

Стаття надійшла до редакції 07.12.2007

УДК 657.221

О. Е. Кузьмінська, канд. екон наук, доц.
кафедри обліку в кредитних і бюджетних
установах та економічного аналізу,
КНЕУ імені Вадима Гетьмана

РОЗВИТОК ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА СКЛАДАННЯ КОНСОЛІДОВАНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ БАНКІВ

У статті освітлені питання законодавчого регулювання процесів формування банківських об'єднань в Україні, проведений аналіз динаміки довгострокових інвестицій банків в асоційовані і дочірні компанії, а також аналіз динаміки доходів банків від участі у капіталі, зроблена оцінка інформативності консолідованої фінансової звітності банків.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: банки, інтеграція, концентрація, корпоративні структури, консолідована фінансова звітність, Міжнародні стандарти фінансової звітності.

Основними напрямками стратегії розвитку фінансової інфраструктури та фінансового посередництва в Україні є забезпечення стійкості та надійності банківської системи, посилення її концентрації, розширення процесів залучення інвестицій та перерозподілу капіталу за допомогою інструментарію фондового ринку.

Українське корпоративне законодавство знаходиться на стадії розвитку, його становлення супроводжується вивченням прогресивного світового досвіду та оцінкою практики функціонування вітчизняних інтегрованих структур. Тому особливої актуальності набувають завдання дослідження законодавчого регулювання формування консолідованих груп банківських установ, критичної оцінки освітленого у вітчизняних і зарубіжних літературних джерелах практичного досвіду функціонування інтегрованих корпоративних структур, конкретизації форм інтеграції банківських установ, вирішення яких сприятиме подальшому розвитку процесів концентрації у фінансовому банківському секторі України та вдосконаленню вітчизняного корпоративного законодавства.

Питання концентрації банків регламентуються Законом України «Про банки і банківську діяльність», зокрема статтею 9 «Банківські об'єднання» визначені чотири варіанти банківських інтегрованих структур: банківська корпорація, банківська холдингова група, фінансова холдингова група, банки — учасники промислово-фінансових груп [1]. Слід відзначити, що такий підхід пов'язаний із специфікою банківської діяльності і дещо відрізняється від варіантів об'єднання підприємств в Україні, освітлених Господарським Кодексом України. Статтею 118 глави 12 «Об'єднання підприємств» Господарського Кодексу України надане таке визначення:

✓ Об'єднанням підприємств є господарська організація, утворена у складі двох або більше підприємств з метою координації їх виробничої, наукової та іншої діяльності для вирішення спільних економічних та соціальних завдань.

✓ Об'єднання підприємств утворюються підприємствами на добровільних засадах або за рішенням органів, які відповідно до цього Кодексу та інших законів мають право утворювати об'єднання підприємств. В об'єднання підприємств можуть входити підприємства України можуть входити в об'єднання підприємств, утворені на території інших держав.

✓ Об'єднання підприємств утворюються на невизначений строк або як тимчасові об'єднання.

✓ Об'єднання підприємств є юридичною особою [2].

Статтею 120 Господарського Кодексу України визначені такі організаційно-правові форми об'єднань підприємств: асоціації, корпорації, консорціуми, концерни, інші об'єднання підприємств, передбачені законом. Розглянемо порівняльну характеристику визначень форм об'єднань підприємств та банківських установ.

Асоціація — це договірне об'єднання, створене з метою постійної координації господарської діяльності підприємств, що об'єдналися шляхом централізації однієї або кількох виробничих та управлінських функцій, розвитку спеціалізації і кооперації виробництва, організації спільних виробництв на основі об'єднання учасниками фінансових та матеріальних ресурсів для задоволення переважно господарських потреб учасників асоціації. У статуті асоціації повинно бути зазначено, що вона є господарською асоціацією. Асоціація не має права втручатися у господарську діяльність підприємств — учасників асоціації. За рішенням учасників асоціація може бути уповноважена представляти їх інтереси у відносинах з органами влади, іншими підприємствами та організаціями. У статті 9 «Банківські об'єднання» Закону України «Про банки і банківську діяльність» такий варіант, як асоціація не фігурує.

Корпорацією визнається договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, з делегуванням ними окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників органам управління корпорації. Банківською корпорацією є юридична особа (банк), засновниками та акціонерами якої є виключно банки. Метою створення банківської корпорації є концентрація капіталу, підвищення загальної ліквідності та платоспроможності а також забезпечення координації та нагляду за діяльністю банків — учасників корпорації [1].

Консорціум — тимчасове статутне об'єднання підприємств для досягнення його учасниками певної спільної господарської мети (наприклад, реалізації цільових програм, науково-технічних, будівельних проектів). Консорціум використовує кошти, якими його наділяють учасники, централізовані ресурси, виділені на фінансування відповідної програми, а також кошти, що надходять з інших джерел, у порядку, визначеному його статутом. У разі досягнення мети його створення консорціум припиняє свою діяльність. Консорціум є досить поширеною формою інтегрованих корпоративних структур. У світовій практиці досить поширеним є досвід участі банківських установ у консорціумах. Слід зазначити, що подібне об'єднання не ставить собі за мету безпосередньо отримати прибуток, хоча його діяльність спрямована на забезпечення максимальних вигод підприємствам—учасникам консорціуму. Майно, що передається учасникам, не стає їхньою спільною власністю, й управління ним, як правило, відбувається за допомогою інституту довірчого управління. Організація кон-

сорціуму оформляється відповідною угодою. Банківським законодавством України така форма об'єднання банківських установ не передбачена.

Концерном визнається статутне об'єднання підприємств, а також інших організацій, на основі їх фінансової залежності від одного або групи учасників об'єднання, з централізацією функцій науково-технічного і виробничого розвитку, інвестиційної, фінансової, зовнішньоекономічної та іншої діяльності. Учасники концерну наділяють його частиною своїх повноважень, у тому числі правом представляти їх інтереси у відносинах з органами влади, іншими підприємствами та організаціями. Учасники концерну не можуть бути одночасно учасниками іншого концерну. У світовій практиці під концерном розуміється інтегрована корпоративна структура, об'єднання підприємств, що мають обмежену самостійність, єдиний центр власності та контрольний орган. Терміном «концерн» часто позначають великі промислові корпорації, участь у яких банківських установ є досить поширеним явищем, хоча останні відіграють підпорядковану роль. Концерн може бути створений у результаті як горизонтального, так і вертикального об'єднання суб'єктів господарювання з яскраво вираженим основним виробничим ядром. У разі галузевої диверсифікації структурних одиниць концерну він набуває ознак конгломерату, рівень спеціалізації та кооперування виробництва якого значно нижчий, ніж у горизонтально або вертикально інтегрованих концернах. Обґрунтування єдиного управління концерном впливає з принципу його побудови: очолюється концерн материнською компанією, яка здійснює контроль або суттєвий вплив на дочірні фірми та асоційовані компанії — формально незалежні від материнської компанії фірми (юридично самостійні), пов'язані договірними зобов'язаннями з учасниками концерну. У банківській системі України така форма об'єднання банківських установ не використовується.

Серед інших форм об'єднань підприємств, передбачених законодавством України, на окрему увагу заслуговують холдингові компанії. Холдинговою компанією є відкрите акціонерне товариство, яке володіє, користується та розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами акцій (паїв, часток) двох або більше корпоративних підприємств [1]. До складу банківської холдингової групи можуть входити виключно банки. Материнському банку банківської холдингової групи має належати не менше 50 % акціонерного (пайового) капіталу або голосів кожного з інших учасників групи, які є його дочірніми банками, при чому дочірній

банк не має права володіти акціями материнського банку. Фінансова холдингова група має складатись виключно або переважно з установ, що надають фінансові послуги, при чому серед них має бути хоча б один банк і материнська компанія має бути фінансовою установою [1].

Промислово-фінансовою групою є об'єднання, яке створюється за рішенням Кабінету Міністрів України на певний строк з метою реалізації державних програм розвитку пріоритетних галузей виробництва і структурної перебудови економіки України, включаючи програми згідно з міжнародними договорами України, а також з метою виробництва кінцевої продукції. До складу промислово-фінансової групи можуть входити промислові та інші підприємства, наукові і проектні установи, інші установи і організації усіх форм власності. У складі промислово-фінансової групи визначається головне підприємство, яке має виключне право діяти від імені промислово-фінансової групи як учасника господарських відносин. Промислово-фінансова група не є юридичною особою і не підлягає державній реєстрації як суб'єкт господарювання [2, с. 125]. Учасником промислово-фінансової групи може бути банківська установа.

Основним законодавчим актом, що регламентує концентрацію суб'єктів господарювання в Україні, є Закон України про захист економічної конкуренції. Слід зауважити, що його вимоги поширюються на банківську устанovu в разі, якщо вона є учасником промислово-фінансової групи. Державний контроль за концентрацією суб'єктів господарювання в Україні здійснюється Антимонопольним комітетом з метою запобігання монополізації товарних ринків, зловживання монопольним (домінуючим) становищем та обмеження конкуренції. Суб'єктом господарювання згідно визначення, наведеного у вказаному Законі, є юридична особа будь-якої організаційно-правової форми та форми власності чи фізична особа, що здійснює діяльність з виробництва, реалізації, придбання товарів, іншу господарську діяльність, у тому числі яка здійснює контроль над іншою юридичною чи фізичною особою; група суб'єктів господарювання, якщо один або кілька з них здійснюють контроль над іншими. Суб'єктами господарювання визнаються також органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також органи адміністративно-господарського управління та контролю в частині їх діяльності з виробництва, реалізації, придбання товарів чи іншої господарської діяльності [3]. Банком, згідно Закону України «Про банки і банківську діяльність», є юридична особа, яка має виключне право на підставі ліцензії Національного бан-

ку України здійснювати у сукупності такі операції: залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків юридичних і фізичних осіб [1]. На рис. 1 наведено розкриття сутності поняття концентрації у Законі України «Про захист економічної конкуренції». Слід підкреслити, що у законодавчо затвердженому визначенні мова йде виключно про суб'єктів господарювання, до яких банківські установи не відносяться. Оскільки формування промислово-фінансових груп відбувається за участю банківських установ і є проявом процесів концентрації капіталу, доцільно врегулювати законодавче визначення концентрації.

У літературних джерелах з питань корпоративного управління, крім вказаних вище форм об'єднання, розглядаються такі форми інтегрованих корпоративних структур, як синдикат, картель, трест [7, 8]. В Україні вказані форми інтеграції підприємств не використовуються, але дослідження їх змісту представляє науковий інтерес з огляду на їх вплив на генезис інтегрованих корпоративних структур. Особливе місце серед корпоративних формувань належить синдикату, що зумовлено привабливістю цілей його створення в умовах загострення конкуренції. У чистому вигляді ця форма інтеграції практично не застосовується, хоча її основні риси часто зустрічаються у створюваних альянсах для одномоментних інтервенцій з метою захоплення ринкових ніш. Синдикат — це форма об'єднання, за якою розподіл замовлень, закупівель сировини і реалізації виробленої продукції (послуг) здійснюється через єдину збутову контору, що дозволяє централізувати організацію просування товару (послуг) на ринки та управління збутом. Об'єднані в синдикат суб'єкти господарювання, зберігаючи свою юридичну й виробничу самостійність, втрачають комерційну самостійність. Синдикат є нестійкою формою об'єднання, і виділення в ньому управлінської структури з метою створення стійкішої інтеграції зазвичай призводить до утворення інших видів об'єднань.

Картель — це форма об'єднання незалежних суб'єктів господарювання, що передбачає координацію маркетингової діяльності його учасників та окремих елементів бізнес-планування на договірній основі. Формування картелю оформляється угодою про розподіл ринку в частині регулювання цін та умов збуту товарів і послуг. Учасники картелю зберігають комерційну і виробничу самостійність. Ця форма об'єднання не набула великого поширення, оскільки антимонопольні законодавства більшості країн забороняють утворення картелів.

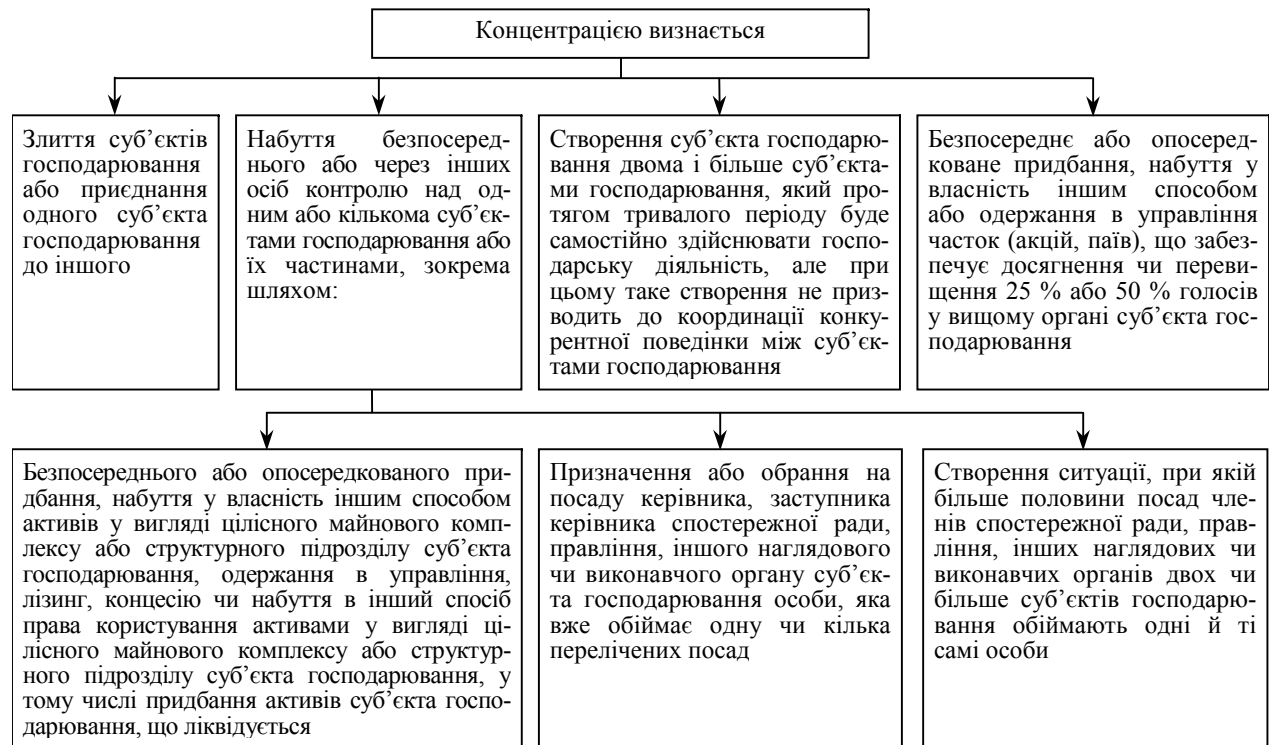

Рис. 1. Визначення сутності концентрації Законом України «Про захист економічної конкуренції» [3]

Власне, для запобігання монопольному становищу на ринку таких форм об'єднань, як синдикат і картель, в українському законодавстві вони навіть і не згадуються. Ця практика поширюється і на таку форму організації великого бізнесу, як трест. Трестом є форма об'єднання суб'єктів господарювання, в межах якого учасники втрачають виробничу, комерційну, а часто і юридичну самостійність. Реальна влада в тресті зосереджена в руках правління або головної компанії. Переважного розвитку трести набули у галузях економіки, що випускають однорідну продукцію.

Аналіз законодавчої бази України, що регламентує процеси формування і функціонування інтегрованих корпоративних структур, дає можливість дійти висновку, що з метою дослідження питань складання консолідованої фінансової звітності потребують уточнення окремі поняття. Так, обліковими стандартами та Інструкцією про порядок складання фінансової звітності банків України передбачено для позначення інтегрованих корпоративних структур, які мають складати консолідовану фінансову звітність використовувати термін «консолідована група», до складу консолідованої групи входять материнська компанія та дочірні й асоційовані компанії [6]. Слід зауважити, що Законом України «Про холдингові компанії в Україні»[4] не передбачено використання терміну «дочірня компанія». Господарське товариство, холдинговим корпоративним пакетом акцій якого володіє та здійснює управління материнська компанія, згідно вказаного Закону, визнається корпоративним підприємством.

Регламентация законодавством України форм об'єднань підприємств представлена у табл. 1.

Станом на 01.10.2007 року в Україні зареєстровано 173 банки, з них відкритих акціонерних товариств — 95 (у тому числі 2 державних банки), закритих акціонерних товариств — 43, товариств з обмеженою відповідальністю — 35. Кількість банків, що утримують на балансі довгострокові інвестиції в асоційовані і дочірні компанії та складають консолідовану фінансову звітність, — 25, загальна сума таких інвестицій складає 671 886 тис. грн [5]. Консолідовану фінансову звітність складають такі банки України: ВАТ «Ощадбанк», АКІБ «Укрсиббанк», АКБ «Укрсоцбанк», Банк «Фінанси та кредит», ЗАТ «Приватбанк», АКБ «Аркада», АКБ «Гас-Комерцбанк», ВАТ «РЕАЛБАНК», ЗАТ «Альфа-банк»Україна та ін. Основою формування консолідованих груп у фінансовому банківському секторі є здійснення материнськими банками довгострокових інвестицій в асоційовані і дочірні компанії. Слід зауважити, що у фінансовій звітності банків (у кварталному і річному балансах) сума інвестицій в

асоційовані і дочірні компанії розкривається за однойменною статтею і має деталізуватись у примітках до консолідованої фінансової звітності. Але процедури формування пакету консолідованої фінансової звітності відрізняються залежно від того, фінансова звітність дочірньої чи асоційованої компанії консолідується. Мова йде про обґрунтування застосування методу повної консолідації чи методу участі у капіталі. Розкриття інформації за окремими статтями балансу материнського банку стосовно його інвестицій в асоційовані компанії й інвестицій у дочірні компанії дозволить користувачам інформації фінансових звітів повніше задовольняти свої інформаційні потреби, оскільки банки повинні оприлюднювати фінансову звітність разом з аудиторським висновком; причому ця вимога виконується щодо основних чотирьох форм фінансової звітності, а примітки до неї, у яких розкривається облікова політика щодо формування статей і пояснення до них, далеко не завжди доступні зовнішнім користувачам.

Таблиця 1

**ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФОРМ
ОБ'ЄДНАНЬ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ**

Форми об'єднання підприємств	Законодавча регламентація форм об'єднання суб'єктів господарювання в Україні	Законодавча регламентація форм об'єднання банківських установ в Україні
Асоціація	Господарський Кодекс України	—
Корпорація	Господарський Кодекс України	Закон України «Про банки і банківську діяльність»
Консорціум	Господарський Кодекс України	—
Концерн	Господарський Кодекс України	—
Холдингова компанія	Закон України про холдингові компанії	Закон України «Про банки і банківську діяльність»
Фінансова холдингова група	—	Закон України «Про банки і банківську діяльність»
Промислово-фінансова група	Господарський Кодекс України	Господарський Кодекс України, Закон України «Про банки і банківську діяльність»
Синдикат	—	—
Картель	—	—
Трест	—	—

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ІНВЕСТИЦІЙ В АСОЦІЙОВАНИ

№	Назва банку	На 1.01.2005					На 1.01.2006		
		Інвестиції в асоційовані і дочірні компанії (тис.грн)	Інвестиції в асоційовані і дочірні компанії у % до загальних активів банку	Дохід від участі у капіталі(тис.грн)	Частка доходу від участі у капіталі в чистому прибутку банку (%)	Інвестиції в асоційовані і дочірні компанії (тис.грн)	Інвестиції в асоційовані і дочірні компанії у % до загальних активів банку	Дохід від участі у капіталі(тис.грн)	Частка доходу від участі у капіталі в чистому прибутку банку (%)
1	ПРИВАТБАНК	25 927	0,17	122	0,07	116 998	0,53	617	0,13
2	РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	35 132	0,30	65	0,36	25 621	0,13	499	2,59
3	УКРСИББАНК	5232	0,09	0	0	44 463	0,42	0	0
4	УКРСОЦБАНК	2729	0,04	1	0,001	209	0,002	0	0
5	УКРЕКСІМ- БАНК	916	0,02	0	0	0	0	0	0
6	ПРОМІНВЕСТ- БАНК	23 769	0,22	0	0	16 286	0,11	2795	1,26
7	ОЩАДБАНК	10 816	0,21	0	0	537	0,005	80	0,397
8	«НАДРА»	3268	0,08	11	0,04	0	0	0	0
9	УКРПРОМ- БАНК	0	0	0	0	0	0	0	0
10	БРОКБІЗНЕС- БАНК	13	0,0005	0	0	36	0,0007	0	0
	Усього по банках 1-ї групи	107 802	0,16	199	0,03	204 149	0,22	3992	0,54
	Усього по бан- ківській системі України	186 617	0,14	8434	0,67	267 693	0,125	4249	0,195

Таблиця 2

І ДОЧІРНІ КОМПАНІЇ БАНКІВ УКРАЇНИ

На 1.01.2007				Абсолютні відхилення				Темпи зростання (у коефіцієнтах)			
Інвестиції в асоційовані і дочірні компанії (тис.грн)	Інвестиції в асоційовані і дочірні компанії у % до загальних активів банку	Дохід від участі у капіталі(тис.грн.)	Частка доходу від участі у капіталі в чистому прибутку банку (%)	Показників станом на 1.01.2006 від показників станом на 1.01.2005		Показників станом на 1.01.2007 від показників станом на 1.01.2006		Показників станом на 1.01.2006 порівняно з показниками станом на 1.01.2005		Показників станом на 1.01.2007 порівняно з показниками станом на 1.01.2006	
				Інвестицій в асоційовані і дочірні компанії	Доходу від участі у капіталі	Інвестицій в асоційовані і дочірні компанії	Доходу від участі у капіталі	Інвестицій в асоційовані і дочірні компанії	Доходу від участі у капіталі	Інвестицій в асоційовані і дочірні компанії	Доходу від участі у капіталі
119 061	0,35	367	0,07	+91 061	+495	+2073	-250	4,51	5,06	1,02	0,59
5142	0,02	264	0,08	-9511	+434	-20 479	-235	0,73	7,67	0,2	0,52
87 706	0,39	0	0	+39 231	—	+43 243	—	8,49	—	1,97	—
5786	0,03	0	0	-2520	-1	+5577	—	0,08	—	27,68	—
0	0	0	0	-916	—	—	—	—	—	—	—
13 645	0,08	1275	0,57	-7483	+2795	+10 850	-1520	0,69	—	0,84	0,46
537	0,0046	0	0	-10 279	+80	—	-80	0,05	—	—	—
0	0	0	0	-3268	-11	—	—	—	—	—	—
11 290	0,17	0	0	—	—	+11 290	—	—	—	—	—
0	0	0	0	+23	—	-36	—	2,77	—	—	—
249 800	0,18	1906	0,18	+96 347	+3793	+45 651	-2086	1,89	20,06	1,22	0,48
535 112	0,16	39 947	0,96	+81 076	-4185	+267 419	+35 698	1,43	0,50	2	9,4

Розрахунки показників здійснені за офіційними матеріалами фінансової звітності банків, розміщеними на сайті www.bank.gov.ua

Аналіз динаміки довгострокових інвестицій банків в асоційовані і дочірні компанії, проведений у табл. 2 за відповідними показниками звітності банків станом на 1.01.2006 року у порівнянні з аналогічними показниками станом на 1.01.2005 року показав, що в цілому по банківській системі України порівняно з базисним роком сума довгострокових вкладень банків у дочірні й асоційовані компанії зросла на 81 076 тис. грн, тобто, на 43 %. Зростання суми всіх вкладень банків в асоційовані і дочірні компанії за вказаний період супроводжувалося зниженням доходів від участі у капіталі на 4185 тис. грн, що на 50 % менше, ніж у базисному періоді. Слід відзначити, що зменшення доходів від участі у капіталі відбулося в основному у материнських банках другої, третьої і четвертої груп. У банків першої групи за досліджуваний період спостерігається зростання доходів від участі у капіталі на 3793 тис. грн, або більш ніж у двадцять разів, в основному за рахунок зростання доходів від участі у капіталі Промінвестбанку — на 2795 тис. грн та Приватбанку — на 495 тис. грн.

Аналіз динаміки довгострокових інвестицій банків в асоційовані і дочірні компанії за відповідними показниками банківської звітності станом на 1.01.2007 року у порівнянні з аналогічними показниками станом на 1.01.2006 року показав, що в цілому по банківській системі України сума довгострокових вкладень банків у дочірні й асоційовані компанії зросла на 267 419 тис. грн, тобто, майже на 100 %. Абсолютне зростання сум інвестицій в асоційовані і дочірні компанії за вказаний період по банках першої групи склало 45 651 тис. грн, що на 22 % перевищує показник попереднього року. Лідером серед банків першої групи є АКІБ «Укрсиббанк», який за останній рік збільшив обсяги інвестицій на 43 243 тис. грн, тобто, майже вдвічі. Аналіз доходів від участі у капіталі за окреслений період показав, що в цілому по банківській системі доходи від участі у капіталі зросли на 35 698 тис. грн, тобто у 9,5 разів. По банках першої групи відбулося зменшення доходів від участі у капіталі за аналізований період на 2086 тис. грн, або майже вдвічі. Найбільше зменшення доходів від участі у капіталі (майже вдвічі) за період з 1.01.2006 року по 1.01.2007 року за даними звітності банків першої групи зафіксовано у Промінвестбанку — 1520 тис. грн або на 54 %.

Проведений аналіз дозволив дійти таких висновків: кількість банків України, які складають консолідовану фінансову звітність, тобто які відіграють роль материнської компанії в консолідованій групі, невпинно зростає. Незважаючи на досить незначну частку інвестицій в асоційовані і дочірні компанії в загальних активах в цілому по банківській системі і невисоку частку доходу від участі у капіталі в чистому прибутку по банківській системі, спостерігається позитивна динаміка цих показників, що відповідає реаліям розвитку інтеграційних процесів у банківській системі України.

Розвиток інтеграційних процесів у банківській системі України, що проявляється формуванням консолідованих груп, відображається у консолідованій фінансовій звітності банків, оскільки саме консолідована фінансова звітність є основним джерелом економічної інформації про фінансовий стан та результати діяльності групи. Інтеграційні процеси можуть виходити за межі економічної території України. Як відомо, порядок складання фінансової звітності, у тому числі і консолідованої, у різних країнах має свої особливості. В умовах глобалізації фінансових ринків відмінності у підходах до формування статей консолідованої фінансової звітності ускладнюють аналіз звітних даних і прийняття управлінських рішень. Впровадження вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) в облікову практику банківських установ України насамперед спрямоване на задоволення інформаційних потреб зовнішніх користувачів. Реформування бухгалтерського обліку в банках України триває майже 10 років, але питання відповідності правил складання статей і приміток консолідованих фінансових звітів вимогам МСФЗ лишаються невирішеними. Банки, які виконують функції материнської компанії консолідованої групи, мають представляти два пакети консолідованої фінансової звітності: один — складений відповідно до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (П(С)БО), другий — відповідно до вимог МСФЗ. Подання фінансової звітності за національними стандартами вимагає Державна податкова служба, Державний комітет статистики і Національний банк України. Змінами до інструкції про порядок складання та подання фінансової звітності банків передбачено складання фінансової звітності банківських установ за міжнародними стандартами [6].

Перехід банківської системи України на складання фінансової звітності за Міжнародними стандартами фінансової звітності є одним з пріоритетних завдань, вирішення якого дозволить одержати якісно новий рівень подання показників фінансової

звітності банків. Утім, такий перехід порушить дотримання вимоги зіставності показників фінансової звітності з відповідними показниками за попередні періоди. Тому найближчим часом доцільно продовжити практику складання фінансових звітів і за національними, і за міжнародними стандартами. Процедури складання консолідованої фінансової звітності банківських установ і організаційно, і методологічно є досить складними, тому рішення цих завдань має супроводжуватись застосуванням інформаційних технологій. Ускладненню цих процедур сприяє такий факт: проміжна фінансова звітність складається банками за квартал на основі П(С)БО, річна фінансова звітність, складена за П(С)БО трансформується у звітність за міжнародними стандартами. Процес трансформації фінансової звітності є досить складним, він потребує ґрунтовних знань МСФЗ, наявності кваліфікованих кадрів і технічного забезпечення; далеко не всі банки складають фінансову звітність за МСФЗ самостійно, як правило, користуються досить дорогими послугами аудиторської компанії. Тому банки не мають можливості здійснювати трансформацію фінансової звітності щоквартально. Оскільки основою для складання консолідованої фінансової звітності групи є фінансова звітність її учасників, стає зрозумілим, чому консолідовану фінансову звітність за міжнародними стандартами банки складають за рік.

Узагальнюючи викладену інформацію, слід звернути увагу на такі аспекти. Питання формування інтегрованих корпоративних структур у фінансовому банківському секторі економіки України набувають особливої актуальності. Прискорений розвиток вітчизняного фінансового ринку має бути спрямований на вирішення завдань інтеграції України у міжнародний фінансовий ринок при дотриманні пріоритету національних інтересів на світовому фінансовому ринку та має слугувати зміцненню суверенітету держави. На вирішення завдань щодо підвищення концентрації капіталу банків спрямовані зміни банківського законодавства щодо форми створення банків (виключно у формі відкритого акціонерного товариства або кооперативного банку) та мінімального розміру статутного капіталу на момент реєстрації банку — не менше 10 млн євро. Це спонукатиме банки нарощувати капітал або приймати рішення про реорганізацію шляхом злиття або приєднання. Найбільший обсяг економічної інформації про фінансовий стан та результати діяльності консолідованої групи надає консолідована фінансова звітність, яка має складатись материнським банком на основі МСФЗ. Доступ-

ність для користувачів консолідованої фінансової звітності забезпечує її оприлюднення разом з аудиторським висновком, що підтверджує її релевантність та достовірність. Національний банк України вимагає оприлюднення консолідованої фінансової звітності шляхом її публікації в Голосі України або в Урядовому кур'єрі. Далеко не всі банки друкують річні звіти у вигляді окремих брошур і розкривають інформацію з фінансової звітності на своїх сайтах. Більш того, як правило, оприлюднюються лише основні форми консолідованої фінансової звітності банків: консолідований баланс, консолідований звіт про фінансові результати діяльності групи, консолідований звіт про власний капітал групи, консолідований звіт про рух грошових коштів групи, а облікова політика, за якою оцінені статті консолідованої фінансової звітності та інші пояснювальні примітки до її статей залишаються недоступними зовнішнім користувачам.

Література

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» //Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 5, 6. — С. 30.
2. Господарський Кодекс України//Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 18, 19—20, 21—22. — С. 144.
3. Закон України «Про захист економічної конкуренції» //Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 12. — С. 64.
4. Закон України про холдингові компанії //Відомості Верховної Ради України. — 2006. — № 34. — С. 291.
5. www.bank.gov.ua.
6. Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків, затверджена постановою Правління НБУ від 07.12.2004 року № 598 //www.rada.gov.ua.
7. *Депамфилис Доналд*. Слияния, поглощения и другие способы реструктуризации компании. Процесс, инструментарий, примеры из практики, ответы на вопросы / Пер. с англ. — М.: ЗАО «Олимп — Бизнес», 2007. — 960 с.
8. *Розенберг Д. М.* Бизнес и менеджмент. Терминологический словарь. — М.: ИНФРА-М, 1997. — 420 с.

Стаття надійшла до редакції 07.11.2007